

ОСОБЛИВОСТІ ОВОЛОДІННЯ ІНШОМОВНИМ ГРАМАТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Метою навчання іноземної мови (ІМ) у середній загальноосвітній школі є формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації, яка в початковій школі має досягти рівня А1 за шкалою Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Комунікативна компетентність є багатокомпонентним явищем, невід’ємним складником якої є мовна компетентність, яка у свою чергу включає три аспекти: граматичний, лексичний і фонетичний.

Але на особливу увагу, на нашу думку, заслуговує проблема формування іншомовної граматичної компетентності (ІГК), зокрема англомовної, саме в початковій загальноосвітній школі (ПЗШ), оскільки у цей період у молодших школярів накопичується мовний матеріал, формуються фонетичні навички і долаються головні труднощі запуску мовленнєвого механізму виучуваної мови. Також починають формуватися граматичні навички, без яких неможливий подальший розвиток мовленнєвих умінь, необхідних для здійснення комунікації. У працях методистів (Т.В.Бабенко, 2002; М.В.Біболетової, 1985; О.Б.Бігич, 2005, 2006; С.І.Ізмайлової, 1999; О.О.Коломінової, 2002; К.Л.Крутій, 1996; В.Г.Куліш, 1999; Р.П.Періної, 2003; Г.В.Рогової, І.М.Верещагіної, 2000; С.В.Роман, 2003, 2005; В.М.Філатова, 2004; А.В.Трусової, 1972; M.Rinvolucrı, 1985; J.Wingate, 2000) це питання висвітлюється з різних точок зору. Але, хоча питанню формування англомовної граматичної компетентності (АГК) на початковому ступені оволодіння англійською мовою і приділяється значна

увага методистів, проте особливості формування АГК в учнів 1–4-х класів загальноосвітньої школи з урахуванням стадій засвоєння ними іншомовного матеріалу, а також визначення раціонального способу ознайомлення молодших школярів з новим АГМ засобами автентичного навчального відеофільму та евристичної бесіди залишаються недослідженими, що і визначає *мету* статті.

Під *граматичною компетентністю* ми розуміємо здатність молодшого школяра до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань і розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії відповідних знань, навичок та граматичної усвідомленості. Основними компонентами мовної граматичної компетентності виступають, таким чином, граматичні знання, граматичні навички і граматична усвідомленість (здатність учнів початкової школи реєструвати й розпізнавати граматичні явища (ГЯ) в усному і писемному мовленні, їхні особливості та закономірності їх утворення і функціонування). Отже, метою формування ІГК в учнів ПЗШ є оволодіння *граматичними знаннями* (значення і форми), *граматичними рецептивними та репродуктивними навичками* мовлення, а також *граматичною усвідомленістю*.

Починаючи вивчати ІМ (1–2 кл.), молодші школярі засвоюють ГЯ ІМ імпліцитно. Вони одержують знання про форму і значення цих явищ пізніше (3–4 кл.), коли починають їх розуміти, здатні викликати певні зразки мовлення (ЗМ) з довготривалої пам'яті і виконувати нескладні операції скорочення ЗМ, доповнення ЗМ, підстановки у ЗМ і заміщення елементів ЗМ.

Ураховуючи психофізіологічні особливості молодших школярів та умови засвоєння ними іншомовного матеріалу, проміжні рівні ІКК рівня А1, виділені О.О.Паршиковою, поетапність і стадіальність формування ІГК в учнів ПЗШ, результати проведеного нами спостереження за навчальним процесом у 2–4-х класах, а також беручи за основу результати дослідження О.О.Паршикової [3], ми скорелювали види початкового спілкування та підрівні ІКК рівня А1, стадії і періоди засвоєння іншомовного матеріалу молодшими школярами, а також

основні дії учнів і вчителя під час навчання іншомовного матеріалу у відповідних класах початкової школи [2].

Згідно з цією кореляцією початкова (дограматична) стадія засвоєння іншомовного матеріалу учнями ПЗШ охоплює перший і другий роки навчання, а також I-й семестр третього року навчання, учні 3-го класу переходять до реорганізаційної (граматичної) стадії засвоєння ними іншомовного матеріалу, починаючи лише з II-го навчального семестру: вони вже здатні здійснювати сегментацію засвоєних ЗМ на рівні речення, робити аналіз і узагальнення певних синтаксичних закономірностей, здійснювати реорганізацію засвоєних ЗМ та конструювати власний мовленнєвий продукт за аналогією. Отже, учні третього класу вже можуть розуміти форму і значення ГЯ ІМ і усвідомлено вживати їх у мовленні. Але запропонована стадіальність потребувала експериментальної перевірки.

Крім того, ми зробили спробу довести ефективність застосування прийому *евристичної бесіди* на етапі ознайомлення молодших школярів з новим англomовним граматичним матеріалом (АГМ) [1]. Аналіз результатів експерименту дає змогу стверджувати, що третьокласники, спираючись на вже набутий досвід в рідній та іноземній мовах, під керівництвом учителя, вже в змозі встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами, подіями або явищами, в тому числі й граматичними, висловлюючи результати цих процесів у формі суджень, здійснювати понятійно-мовне узагальнення, усвідомлювати свої дії, здійснювати аналіз і узагальнення синтаксичних закономірностей і сегментацію засвоєних ЗМ на рівні речення, логічно розмірковувати, роблячи певні висновки.

Ураховуючи психофізіологічні особливості оволодіння молодшими школярами АГМ, етапи навчання граматичного матеріалу, а також висунуті Н.К.Скляренко (1999) вимоги до вправ, представимо підсистему вправ для формування АГК в учнів ПЗШ у вигляді схеми (див. рис. 1).

З метою перевірки ефективності розробленої методики формування АГК в учнів ПЗШ нами було проведено методичний експеримент.

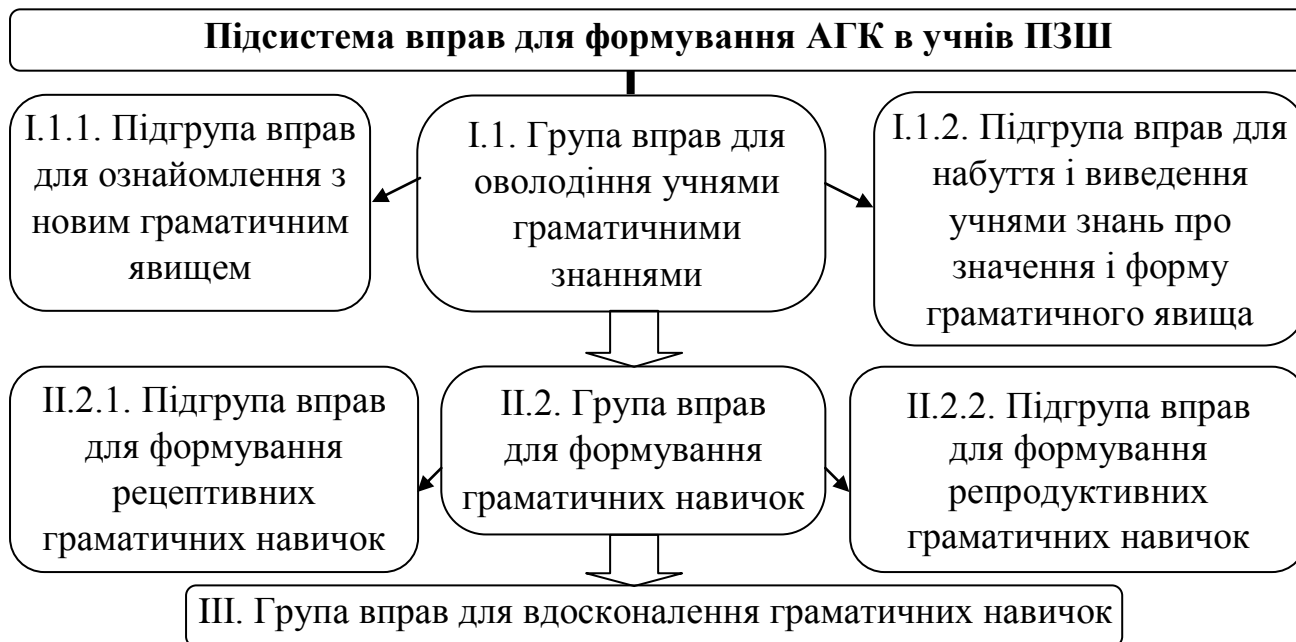


Рис. 1. Підсистема вправ для формування АГК в учнів ПЗШ

Цілями експериментального навчання (ЕН) є перевірка доцільності та адекватності використання розробленої підсистеми вправ, та встановлення оптимальної послідовності оволодіння молодшими школярами видо-часовими формами *Present Progressive* і *Present Simple*.

ЕН було проведено у двох третіх класах Загальноосвітньої середньої школи № 35 м.Чернігова у жовтні-грудні 2010 року (I етап ЕН) та у січні-березні 2011 року (II етап ЕН). Разом в експерименті (90 годин) взяло участь 56 учнів. Отримані результати обчислювались у балах і відсотках й усереднювались. Це давало можливість одержати об'єктивні для порівняння дані по кожній експериментальній групі (ЕГ).

На початку ЕН нами було проведено *передекспериментальний зріз*, об'єктом контролю якого було визначення вихідного рівня сформованості АГК в усіх видах мовленнєвої діяльності (МД). Після цього учням пропонувалося ознайомлення з новим для них граматичним матеріалом: ЕГ-1 – з видо-часовою формою *Present Simple*, а ЕГ-2 – з видо-часовою формою *Present Progressive* (на I етапі) і навпаки: ЕГ-1 – з видо-часовою формою *Present Progressive*, а ЕГ-2 – з видо-часовою формою *Present Simple* (на II етапі) з використанням фрагментів автентичного навчального відеофільму “*Wizadora*” та евристичної бесіди. Результати *проміжного зрізу* підтверджують висунуте нами положення про те,

що учні в I півріччі 3-го класу все ще перебувають на дограматичній стадії засвоєння АГМ.

Аналіз результатів *післяекспериментального зрізу* показав значний приріст рівня сформованості граматичних навичок і розвитку вмінь їх застосування в різних видах МД в обох ЕГ лише на кінець II етапу ЕН, що підтверджує висунуте нами вище положення, а також дає змогу стверджувати, що молодші школярі краще засвоюють особливості видо-часової форми *Present Simple* після вивчення ними більш доступної для їхнього розуміння *Present Progressive*.

Перспективний напрямок подальших досліджень ми вбачаємо у розробці методики навчання молодших школярів фонетичного і лексичного аспектів англійської мови з використанням відеофонограми та прийому “евристична бесіда”.

Література

1. Мірошник І. В. Особливості етапу ознайомлення учнів початкової загальноосвітньої школи з новим англомовним граматичним матеріалом / І. В. Мірошник // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія. – К. : Видавничий центр КНЛУ. – 2010. – Вип. 18. – С. 41–54.
2. Мірошник І. В. Психофізіологічні передумови формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи / І. В. Мірошник // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія. – К. : Видавничий центр КНЛУ. – 2010. – Вип. 17. – С. 36–45.
3. Паршикова О. О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) :

монографія / О. О. Паршикова, Макіївський економіко-гуманітарний інститут –
Донецьк : Видавництво «Вебер» (Донецька філія), 2009. – 296 с.